

You are accessing the Digital Archive of the Catalan Review Journal.

By accessing and/or using this Digital Archive, you accept and agree to abide by the Terms and Conditions of Use available at http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review is the premier international scholarly journal devoted to all aspects of Catalan culture. By Catalan culture is understood all manifestations of intellectual and artistic life produced in the Catalan language or in the geographical areas where Catalan is spoken. Catalan Review has been in publication since 1986.

Esteu accedint a l'Arxiu Digital del Catalan Review

A l' accedir i / o utilitzar aquest Arxiu Digital, vostè accepta i es compromet a complir els termes i condicions d'ús disponibles a http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review és la primera revista internacional dedicada a tots els aspectes de la cultura catalana. Per la cultura catalana s'entén totes les manifestacions de la vida intel·lectual i artística produïda en llengua catalana o en les zones geogràfiques on es parla català. Catalan Review es publica des de 1986.

La modernització del llenguatge administratiu, un aspecte de la normalització lingüística

Carme Pinyana i Garí

Catalan Review, Vol. VIII, number 1-2, (1994), p. 275-293

LA MODERNITZACIÓ DEL LLENGUATGE ADMINISTRATIU, UN ASPECTE DE LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

CARME PINYANA I GARÍ

1. L'OBJECTE: OBSERVAR ELS FETS I CERCAR-NE I ANALITZAR-NE LES CAUSES

Observar els fets i cercar i analitzar les causes de la revitalització del llenguatge administratiu català, a més de concretar els objectius d'aquest treball, és una afirmació del professor Badia i Margarit, —a qui voldria retre el meu sincer respecte i admiració pel seu esforç inesgotable en aparentar una mena de do de la ubiquitat. Aquesta afirmació la fa en parlar de sociolingüística i normalització lingüística, al pròleg seu *Formulari Administratiu aplicat especialment a la Universitat* (1979: 9):

Ara bé, la sociolingüística [...] no hauria pogut fer-hi sinó observar els fets i cercar-ne i analitzar-ne les causes.

Aquest treball l'hem estructurat, precisament, seguint aquesta recomanació. Al primer apartat «Els fets» revisarem les produccions bibliogràfiques que hem considerat més rellevants del període que ens hem marcat: la dècada dels vuitanta-noranta; i en segon lloc, la convocatòria d'activitats de participació i difusió com són congressos, jornades, cursos, etc. totes a càrrec de les institucions públiques d'arreu del territori català, i també circumscrites en aquests anys.

Per «cercar-ne i analitzar-ne les causes», que serà l'objecte del segon apartat, ens servirem de la presentació dels que ara es consideren trets definitoris del llenguatge administratiu català.

2. ELS FETS

Com ja hem advertit, en aquest apartat farem un repàs per una part la bibliografia que considerem important sobre llenguatge administratiu i per un altra les activitats de formació, discussió i teorització, que habitualment es difonen i es posen a l'abast dels professionals i de les persones interessades.

2.1 Publicacions

La primera obra que hem recollit, la que al nostre entendre enceta el camí de la recuperació del llenguatge administratiu català, segons el que apareix al pròleg i al contingut, és el *Formulari administratiu. Aplicat especialment a la universitat* (Badia, 1979). La fi és encara, i només, la normalització lingüística de l'administració, i per bé que no té com a objectiu declarat la seua modernització, ja representa una innovació molt important. Així, el professor Badia i Margarit apunta al pròleg (1979: 13-14):

Si som sincers, no podem sinó exclamar: que en tenim de feina, si volem aconseguir que la normalització progressi sense parar, fins a la fi! Una nova aventura: ara el llenguatge administratiu. [...] D'antuvi, tenim consciència de la novetat del nostre intent.

Dins d'aquest important treball, trobem sota la denominació «Temes introductoris», un recull gramatical exhaustiu que va des dels usos del pronoms i el tractaments; les quantitats; les indicacions temporals i de lloc; les construccions verbals, etc. Cada apartat ve seguit d'un vocabulari i relació de frases fetes i locucions. Una segona part conté una antologia detallada de textos universitaris, models i exemples. Acaba amb un apèndix on fa relació de les comarques, vocabulari, construccions lingüístiques i fins i tot, el noms de pila en català.

Carles Duarte, coautor de l'obra anterior amb el professor Badia, publica un any més tard el seu *Curs de llenguatge administratiu català* (DUARTE, 1980) obra de referència malgrat o, potser, gràcies a la seua senzillesa. És una obra d'abast general, no específica cap administració, per bé que, com el propi autor ha acceptat, es troba gairebé superada. Comença la presentació del llibre dient (1980: 1):

La normalització de l'ús de la llengua catalana, dins els organismes oficials dels territoris de parla catalana, ha de ser un objectiu que cal intentar d'assolir al més aviat possible. [...] en aquest sentit que ha estat elaborat aquest *Curs de llenguatge administratiu català*, amb un desig de servei, amb un desig de proveir d'eines útils.

El nom de Carles Duarte, compareixerà diverses vegades puix representa un vertader esperit dinamitzador en aquest camp, la notabilitat de la investigació i les iniciatives del qual, han donat fruits, no només a Catalunya, sinó a tot el territori catalanoparlant. La rellevància d'aquest llibre rau no tant en els models de documents bàsics que inclou, com en les reflexions teòriques sobre l'estil administratiu. La ca-

racterística que més destaca del llenguatge administratiu és la de ser entenedor (1980: 9)

Com dèiem, el llenguatge administratiu és utilitzat a l'hora d'establir una comunicació entre els ciutadans i l'administració, i això, és clar, fa que sovint la persona que escriu i aquella a la qual s'escriu no es coneixen. És indubtable que aquest fet provoca una certa fredor i un predomini d'uns criteris d'elegància i cortesia en el llenguatge administratiu, trets que, un cop més, ens ajuden a caracteritzar-lo.

Més avant afegim el factor «modernitat» (1980: 24):

Certament que, si intentem d'aconseguir un llenguatge administratiu català que sigui modern, hem de menester tenir en compte d'altres factors, a part de la simplicitat a què feiem referència. D'antuvi, és impensable d'assajar una modernització del llenguatge administratiu si no ens afanyàvem a demotitzar-lo.

Amb aquest llibre menudet comença la consideració d'una sèrie de variants que aniran ampliant-se amb publicacions posteriors del mateix autor i d'altres i que ja no desapareixeran dels trets definitoris del llenguatge administratiu, que més avant detallarem. El concepte de modernitat en relació a la normalització lingüística, ja ha aparegut descatament.

A partir de març del 1982 comença a publicar-se periòdicament, i amb subscripció gratuïta, la revista *Llengua i Administració*. Aquesta revista editada per la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, conté des dels primers números, nombroses solucions de caire pràctic, qüestions gramaticals, notícies de jornades i publicacions relatives a la normalització i al llenguatge administratiu, etc. Si repassem, per exemple, el sumari del núm. 4, de novembre del 1982 trobem, entre d'altres els apartats següents: «Portada», «Normalitzem», «Justificant de recepció», «Qüestions de gramàtica», «Notes del corrector», «Marc legal», «Per exemple», «Parlant de parlar», «Bibliografia», «Terminologia», etc. Actualment, el darrer número, de desembre del 1992, núm. 47 manté bàsicament les mateixes seccions, encara que ha canviat el format.

El setembre del 1982, es publica el núm. 8 la col·lecció «Apunts de català pràctic», un opuscle al diari *Avui* de Barcelona, dedicat al llenguatge administratiu, redactat per Carles Duarte i Lúcia Fernández. Aquesta publicació és una síntesi sumariíssima del curs de C. Duarte, de què ja n'hem parlat. La finalitat primordial era la divulgació, i fins i tot contenia un concurs: «El català i l'administració» que consistia a contestar encertadament una sèrie de preguntes per guanyar una *Gran Enciclopèdia Catalana*.

A partir del 1983 s'edita periòdicament la *Revista de Llengua i Dret* que actualment va pel número 17, de juliol del 1992. Ací, la informació i la investigació del llenguatge administratiu català es compagina amb els d'altres llengües. L'estudi de problemes actuals apareix al costat d'investigacions històriques. S'hi fan recensions de llibres recents. Hi ha informació d'activitats (jornades, etc.) de legislació i jurisprudència, etc.

Com deia Josep-Enric Rebés, aleshores director de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, entitat editora, a la presentació del número 1 (LiD, 1983: VI):

El nostre propòsit és d'oferir uns articles que abracen un ventall força gran de possibilitats [...]: el llenguatge administratiu general, el llenguatge administratiu català, d'altres llenguatges administratius, el disseny de documents, el marc legal de l'ús oficial de les llengües, etc.

Al mateix text (1983: V), però, havia sentat els propòsits de la normalització i del prestigi:

La intenció [...] ha estat la de fornir un nou instrument a la llengua catalana que coadjuvés a aconseguir-ne la normalització i el prestigi [...] Alhora que la consecució de l'esmentat propòsit, des del primer moment hem pensat que a través d'aquesta revista es podien assolir progressos importants en un doble sentit: la fixació d'una metodologia científica rigorosa per al desenvolupament d'aquesta disciplina i la creació d'un planter d'especialistes amb formació sòlida.

La nostra opinió és que, per bé que en la presentació de la revista, dirigida des del començament per l'esmentat Carles Duarte, no s'hi fa menció del terme modernitat, tant els objectius d'obrir un camí amb rigor i serietat —per a nosaltres assolits—, els continguts i el mètode participen d'aquesta idea amb tota propietat.

L'any 1984, una volta aprovada i publicada la Llei 4/83 d'ús i ensenyament del valencià, apareixen els dos volums del *Manual de llenguatge administratiu valencià*, editats per la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana. D'aquesta publicació no se n'ha fet cap revisió completa i, per tant, hem d'entendre que continua vigent pel que fa als criteris del govern valencià per al llenguatge administratiu. Només s'ha publicat, l'any 1991, un opuscle, *La instància i la petició*, que revisa aquests documents i que és el núm. 1 de la col·lecció «Propostes lingüístiques» de la qual sembla que apareixerà el núm. 2 pròximament. El Manual recull, pel que fa a l'estil, allò que ja s'havia dit en publicacions d'anys anteriors al Principat. De tota manera, s'hi veu una sistematització dels trets definitoris que ens

sembla prou interessant. També es replega intensament la qüestió de la modernització, encara que més a la teoria que als models pràctics dels documents. Ho diu el aleshores conseller de Cultura, Ciprià Ciscar a la presentació (Conselleria, 1984: 8):

El present MANUAL DEL LLENGUATGE ADMINISTRATIU valencià s'orienta a l'establiment d'un llenguatge administratiu modern i apte per a cobrir les funcions en un àmbit en el qual la nostra llengua ha estat absent durant segles. És per tant un primer pas necessari, en el procés de modernització i democratització cultural en què estem compromesos.

A l'apartat de les característiques, apunten les del llenguatge administratiu castellà (recarregament, sintaxi complicada i moltes vegades confusa, expressions poc respectuoses amb l'administrat), per bé que afigen que hi ha hagut intents de revisió teòrica, «[...] que no han tingut continuació recentment» (1984: 14). Es refereix clarament a l'època tecnòcrata, dels anys 50-60, que va produir algunes disposicions en la línia de la modernització, i evidentment, l'any 1984 encara no s'havia publicat el Manual de lenguaje administrativo que va editar l'any 1990 el Ministeri per a les Administracions Públiques, amb l'esperit d'aquests trets definitoris. A més, però, de la font dels documents administratius redactats en altres llengües, aquest manual també proposa prendre com a punt de partida els treballs científics sobre la matèria i els criteris de normalització de documents promogut per institucions internacionals (1984: 15):

Totes les fonts de què hem parlat [...] coincideixen a establir una sèrie de trets que haurem de seguir si volem que el nostre siga un llenguatge administratiu vàlid per als nostres dies.

Aquests trets de referència els estudiarem a l'altre apartat, en l'anàlisi de les causes.

El gros del contingut d'aquest manual el componen models i exemples de documents, que conformen el volum núm. 2, classificats segons a qui van adreçats (administració, administrat, interns). El primer volum conté recomanacions d'estil, frases fetes i vocabulari administratiu.

A *Introducció al llenguatge jurídic*, l'any 1986, Carles Duarte i Pilar de Broto repleguen un poc el que s'havia fet en llenguatge administratiu general, i hi afegeixen un apartat d'estudi de documents i de traducció jurídica específica.

Hi insisteixen en la «imprescindible» idea de la modernitat:

A fi de dur a terme amb criteris rigorosos l'establiment del modern llenguatge jurídic català, cal cercar l'assoliment de dos objectius essencials: la identitat i la modernitat. [...] la preservació d'aquesta identitat s'ha de conjugar amb un imprescindible esperit de modernitat que ens fornià el coneixement de les tendències actuals dels llenguatges administratius internacionals. (Duarte, 1986, 12)

Com es veu, els termes van definint-se i els dos objectius continuen inseparables, però els conceptes s'enriqueixen: normalització/identitat; alteritat/modernitat. Aquesta idea ja trobàvem a la presentació de la *Revista de Llengua i Dret* (1983: v).

A continuació, en aquesta revisió de textos, que hem qualificat de remarcables, voldríem mencionar dues obres que coincideixen a aportar un parell d'aspectes novedosos associats a la modernitat: la concepció de l'administrat com a client, en termes d'empresa privada — susceptible del més gran respecte i atenció—, i així mateix com a protagonista i motor de la normalització i, en segon lloc, la incorporació del suport informàtic.

Ens referim a *La Carta. Consells pràctics*, un manual de correspondència administrativa editat pel Govern d'Andorra, l'autoria de la qual pertany a Montserrat Badia, Rosabel Ganyet i Sergi Pérez. Com diuen els autors a la publicació, que inclou un disquet d'ordinador, la idea era fer «un petit manual molt pràctic» i al nostre parer ho van aconseguir del tot. Les persones destinatàries d'aquest manual — que es presenta en format llibre i que inclou un disquet— són ciutadanes d'un estat on l'única llengua oficial és el català, per tant, calia una eina destinada a l'administrat, amb una presentació didàctica, fornit d'exemples utilitzables (anunci d'obertura de comerç, comunicació de nous horaris, pressupost, etc.), amb el disquet amb tots els exemples de «cartes», que permet modificar-les segons les necessitats, i que a més li dona el caire de modernitat que és inherent a la recuperació del llenguatge administratiu català i a l'ús del suport informàtic.

Un dels aspectes més interessants és el fet que consideren la carta com el document bàsic de comunicació. Així, l'administrat cada vegada que vol relacionar-se amb qualsevol administració, pública o privada, només cal que escriga una «una carta», amb el tema escaient a cada cas. Aquesta concepció simplifica notablement la tasca i la nomenclatura i obri les portes a la comprensió que no importa el nom del document sinò allò que es vol dir.

Com ells mateixos apunten a la contraportada (Assessorament, 1990: contraportada):

Som conscients de la varietat i la vàlua de les publicacions actuals dedicades a aquest tema, però hem constatat la dificultat amb què es troba l'usuari a

l'hora de solucionar problemes concrets. L'objectiu d'aquest manual és, doncs, convertir-se en una orientació cap a l'autocorrecció del model de carta.

A més de models de carta, inclouen una relació utilíssima de frases de començament i acabament de carta, aspectes gramaticals molt senzills i actualitzats, relació d'abreviatures, ...

ILLA. Informatització del llenguatge administratiu és un programa d'ordinador, editat per la Generalitat Valenciana, l'any 1990, molt pot després que el Govern d'Andorra edités *La Carta*, que es presentava en dos disquets, dins una carpeta amb instruccions i presentació, però sense edició impresa en paper. També té com a destinatari l'administrat. El programa d'ordinador *ILLA* és un senzill editor de textos, realitzat en Clipper —Nantucket Corporation— per a ordinadors PC compatibles, pensat per ajudar, com diuen els autors M. Carme Pinyana, que llig aquesta comunicació, Vicent Solsona i Sebastià Segarra, a la creació, edició i impressió de documents administratius i comercials.

A més dels models, exemples i característiques de 30 documents, també conté recomanacions d'estil, extracte de normativa legal i de procediment administratiu, vocabulari i diccionari —tots dos ampliables—, un directori d'adreces interessants, i un fons de consulta que inclou bibliografia i programes d'ordinador.

La normalització i la modernització tornen a aliar-se en aquesta publicació, per tant com els objectius que es pretenen (Conselleria, 1990: carpeta):

1) Divulgar la legalitat vigent que dona validesa i plena eficàcia jurídica a totes les actuacions administratives realitzades en valencià en el nostre àmbit territorial, 2) proposar un estil de llenguatge administratiu clar i senzill, a l'abast de totes les persones; i 3) oferir als usuaris un instrument d'ajuda en l'elaboració i tramitació de documents administratius i comercials.

No podem deixar de comentar, en aquest repàs per la bibliografia de la dècada, l'aparició, el 1990, del *Manual de estilo del lenguaje administrativo*, editat pel Ministeri de les Administracions Públiques, que ja havíem esmentat. Aquest llibre, per molt que suposa una novetat sonada en el llenguatge administratiu castellà ja que —llevat d'un estudi sobre de la Sra. Luciana Calvo Ramos sobre textos del Butlletí Oficial de l'Estat— des de la Llei de procediment administratiu del 1958, no n'hi havia hagut cap intent de revisió, doncs aquest llibre, com diem, no fa més que recollir els trets definitoris de modernitat que ja s'havien establert feia anys per al llenguatge administratiu català i d'altres llengües: evitar d'humiliar l'administrat, no discriminar

per raó de sexe, fugir de la subordinació sintàctica exagerada, aconseguir claredat expositiva, no abusar de fórmules... A la publicació d'aquest llibre va seguir l'edició per part del Instituto de la Mujer d'un fullet anomenat *Normas para la no discriminación por razón de sexo en el lenguaje administrativo* que ampliava la part del manual que tractava aquest tret definitori del llenguatge administratiu modern en totes les llengües.

I per cloure la revisió de textos rellevants, de la mateixa manera que havíem començat —excedint el decenni que ens havíem marcat— voldríem comentar l'aparició d'un formulari de documentació universitària editat, precisament, per la Universitat de Barcelona: *DAU. Documentos administrativos universitarios*, de l'any 1991. És una coincidència simètrica que establim amb el formulari del professor Badia, editat l'any 1979, per la Universitat de Barcelona també. Al pròleg del DAU, la directora del Servei de Llengua Catalana de la universitat reprén els conceptes de modernitat que, obliga a l'estandarització i a l'especialització (Servei, 1991: 11-12):

Especialització i estandarització són, doncs, elements clau en el funcionament de tota organització moderna ben estructurada [...] els models de documents que es presenten en aquest volum s'han elaborat amb la idea central que fossin útils, però també actuals i senzills, com correspon a una administració.

Aquesta obra ha servit de model per a iniciatives similars, com el *Manual de llenguatge administratiu*, editat per fascicles per la Universitat Jaume I, del qual només ha aparegut el núm. 1, «Criteris en documentació administrativa», que no discrepa en cap dels criteris acceptats en les obres que acabem d'analitzar i que tampoc és objecte del nostre estudi, per raons cronològiques.

ANNEX I

BIBLIOGRAFIA COMENTADA PER ORDRE CRONOLÒGIC

- BADIA I MARGARIT, Antoni Maria i Carles DUARTE I MONTSERRAT (1979): *Formulari administratiu. Aplicat especialment a la universitat*, Barcelona, Curial.
- DUARTE I MONTSERRAT, Carles (1980): *Curs de llenguatge administratiu*, Barcelona, Teide.
- DIRECCIÓ G. DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1982 i ss): *Llengua i Administració*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.

- ESCOLA D'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA (1983 i ss.): *Revista de Llengua i Dret*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA (1984): *Manual de llenguatge administratiu valencià*, 2 vol., València, Generalitat Valenciana.
- DUARTE I MONTERRAT, Carles i Pilar DE BROTO I RIBAS (1986): *Introducció al llenguatge jurídic*, Barcelona, Departament de Justícia, Generalitat de Catalunya.
- ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC (1990): *La carta*, Andorra, Govern d'Andorra.
- CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA (1990): *Illa. Informatització del llenguatge administratiu*, Castelló de la Plana, Generalitat Valenciana.
- SERVEI DE LLENGUA CATALANA (1991): *DAU. Documents administratius universitaris*, Barcelona, Universitat de Barcelona.

2.2 Col·loquis, jornades, congressos, ...

En aquest apartat ens interessa recollir algunes de les jornades, congressos, cursos, taules redones, cicles de conferències, etc. que s'han ocupat del llenguatge administratiu aquest decenni 80-90 i que han estat fora de debat oberts a institucions i especialistes interessats.

El recull que presentem només vol donar constància dels fets. Per ser coherents amb l'àmbit territorial que treballem, no esmentem cap activitat organitzada pels governs del País Basc, ni de Galícia on també s'ha manifestat la preocupació per la modernització del llenguatge administratiu com un aspecte de la normalització lingüística.

De les deu convocatòries que hem triat,¹ aproximadament una per any —a partir del 1982, data de la primera—, trobem que sis van estar organitzades per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, una pel Consell Insular de Mallorca, una per l'aleshores Gabinet d'ús i ensenyament del valencià de la Generalitat Valenciana, una altra per l'Institut Valencià d'Administració Pública i una més per la Diputació de València. Aquesta proporció, encara que ja hem dit que no és en absolut exacta, vol donar una idea de la implicació dels governs de les

¹ No hem inclòs a l'annex el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat del 30 d'abril al 10 de maig del 1986, a set ciutats de tots els Països Catalans, en considerar que es tracta d'una activitat global, tant pels continguts —encara que hi havia una àrea jurídic-administrativa, que va tenir la seu a Andorra— com per l'organització.

diferents comunitats autonòmiques catalanoparlants en la normalització lingüística a través de la modernització del llenguatge administratiu.

Entre els especialistes que intervenen en aquestes activitats de debat i formació, el nom que més apareix és el de Carles Duarte —fonamentalment quan ocupava el lloc de cap de la Secció d'estudis de llengua catalana i llenguatge administratiu de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya— i el seu tema d'investigació era l'aprofitament de la documentació històrica i de l'establiment del llenguatge administratiu català a l'administració. Altres noms també usuals són Marta Xirinacs de la Direcció G. de Política Lingüística, per parlar de aspectes formals de la documentació i de la CALA (Comissió Assessorada del Llenguatge Administratiu);² el professor Xavier Lamuela de la Universitat Autònoma de Barcelona, en temes de sociolingüística; la professora M. Teresa Cabré, en l'època que va ser directora del TERMCAT i després directora del Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona, per parlar principalment de terminologia; Joan Ramón Solé, de la Direcció General de Política Lingüística, expert en temes legals, etc. El representant aleshores del País Valencià era Avel·lí Flors i Rafael Ninyoles de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència; del Consell Insular de Mallorca, Joan Obrador i del Govern d'Andorra, Lídia Armengol, substituïda a la seua mort per Rosabel Ganyet i Montserrat Badia.

ANNEX 2

RELACIÓ D'ACTIVITATS SELECCIONADES

Curs de Llenguatge en la Documentació Administrativa

València, 20 de setembre-2 d'octubre del 1982

Diputació de València

Col·loqui sobre Llengua i Administració

Barcelona, 3-7 d'octubre del 1983

Escola d'Administració Pública de Catalunya

² La CALA és composta per tècnics en normalització lingüística de tot el territori catalanoparlant, que es reuneixen periòdicament per acordar solucions a aspectes conflictius concrets, especialment de terminologia. La via de divulgació dels acords de la CALA són les publicacions pròpies i la revista *Llengua i Administració*.

Jornades sobre l'establiment del llenguatge administratiu

Barcelona, febrer del 1984

Escola d'Administració Pública de Catalunya

Cicle de conferències sobre Tradició i Modernitat en l'establiment del llenguatge administratiu

Barcelona, 26 i 27 de març del 1985

Escola d'Administració Pública de Catalunya

Taula redona Les llengües en l'Administració

València, octubre del 1985

Conselleria de Cultura, Educació i Ciència. Generalitat Valenciana

II Jornades sobre l'establiment del llenguatge administratiu

Barcelona, 29 i 30 de setembre i 1 d'octubre del 1986

Escola d'Administració Pública de Catalunya

Jornades sobre tècniques i mètodes d'estudi del llenguatge administratiu

Barcelona, 2, 3 i 4 de novembre del 1987

Escola d'Administració Pública de Catalunya

Jornades sobre traducció jurídic-administratiua

Barcelona, 17, 18 i 19 d'octubre del 1988

Escola d'Administració Pública de Catalunya

III Jornades sobre l'establiment del llenguatge administratiu

Palma, 22, 23 i 24 de maig del 1989

Consell Insular de Mallorca

I Congrés d'Administració Valenciana. De la història a la modernitat

València, febrer, 1990

Conselleria d'Administració Pública. Generalitat Valenciana.

3. TRETS DE MODERNITAT DEL LLENGUATGE ADMINISTRATIU

Si repassem els pròlegs de les obres estudiades a l'annex 1 i les actes i recensions de les activitats de l'annex 2 trobem, a més de la reflexió sobre la conveniència de modernitzar el llenguatge administratiu, la relació explícita dels trets definitoris. Només hem recollit els aspectes teòrics i no les solucions concretes que resulten de l'aplicació d'aquests criteris que, a mena d'exemples, adjunten la majoria de les obres citades.

Al *Manual de llenguatge administratiu valencià* (Conselleria, 1984: 15) s'assenyalen les característiques següents:

1. Unitat bàsica (tipologia, estructuració de documents, estil, terminologia)
2. Caire utilitari:
 - claredat
 - simplicitat
 - precisió
 - ordre intern
 - estructura visual.
3. Objectivitat, formalitat, absència d'elements subjectius
4. Educació i correcció en l'expressió:
 - atenció i amabilitat, sense caure en l'afalac
 - respecte a l'interlocutor, sense caure en la humiliació
 - elegància i polidesa del llenguatge, sense afectació ni barroquisme.
5. Fixació, estabilitat i uniformitat, però amb revisions constants.
6. Particularitats lingüístiques (lèxic, fraseologia,...)
7. Tendència a l'esquematzació susceptible de processament informàtic.

Aquestes característiques les replega literalment (Direcció, 1992: 5-7), el *Manual de llenguatge administratiu* de la Universitat Jaume I, que hem citat, sense analitzar-lo, per quedar fora dels límits cronològics que ens hem marcat, de la qual cosa es dedueix l'alt nivell d'adequació dels esmentats criteris, plenament vàlids i acceptats vuits anys després.

A *La Carta* (Assessorament, 1990: 8) es diu, d'una manera més simple, d'acord amb els objectius d'aquesta publicació:

Abans d'escriure cal pensar allò que volem dir i com ho volem dir, i fer el plantejament de la carta de manera que el receptor entengui fàcilment i, exactament, el contingut de la carta.

Això implica conèixer i aplicar les tècniques de disseny i d'estil de documents —claredat, propietat en l'ús dels termes, precisió, agilitat de redacció, rigor i concisió.

A *Illu.* (Conselleria, 1990: «Estil») s'apunten uns principis generals de redacció:

- precisió: només una única interpretació
- brevetat: no fer perdre temps a qui llig
- claredat: propietat en els termes
- ordre en l'exposició
- sentit comú, per evitar contrasentits

A DAU (Servei, 1991: 17-19) es resumeixen les característiques del llenguatge administratiu en els punts següents:

- respecte a la tradició catalana en l'àmbit administratiu i jurídic

- objectivitat, que s'aconsegueix amb un tractament igualitari i respectuós

- claredat, concisió i senzillesa
- coherència i homogeneïtat
- no discriminació per motiu de sexe

Val a dir que totes aquestes característiques s'han d'aplicar, i així ho manifesten els autors, en tots els sentits de la comunicació administrativa (de l'administrat a l'administració, de l'administració a l'administrat, i també a les comunicacions internes) però des del punt de vista de la normalització lingüística, els documents que l'administració envia a l'administrat i que, per tant, seran la imatge que es dona cap a l'exterior, han de resultar extremadament acurats.

4. CAUSES DE LA MODERNITZACIÓ DEL LLENGUATGE ADMINISTRATIU

Si ens preguntem quines són les raons que han motivat la modernització del llenguatge administratiu català, podríem concloure que són les següents.

4.1 *El procés de normalització lingüística del català* ha promogut la investigació en el camp del llenguatge administratiu, que l'acosta a l'estil del d'altres llengües com l'anglès o el francès, per distanciar-lo de l'espanyol, tradicionalment entès com recarregat, de sintaxi complicada i moltes vegades confusa, amb expressions poc respectuoses amb l'administrat,...

4.2 *L'assoliment de la democratització i dels drets civils, el respecte per les llibertats individuals, la prescripció de no discriminació per cap raó,...* exigeixen la correcció en l'expressió, l'objectivitat, l'absència de judicis i opinions subjectives o a valoracions infundades, des d'un punt de vista legal. L'eliminació de totes aquestes situacions en el llenguatge administratiu, tot i que sembla de sentit comú, hem de considerar-ho com un símptoma de modernitat.

A l'Ordre de 7 de juliol del 1986 (BOE 22-7-86), el secretari d'Estat Moscoso, regulava amb esperit renovador entre d'altres, que

No se consignaran en las comunicaciones [...] que hayan de dirigirse a la Administración, fórmulas de salutación o despedida ni expresiones ni giros que no sean esenciales [...]

Això vol dir eliminar els tractaments en la documentació ordinària, deixant-los només per a ocasions protocolàries. Per tant, tots els il·lustríssims, excel·lentíssims, etc. d'alcaldes, directors generals,...

den substituir-se per l'igualmente correcte i respectuós Sr. o Sra. De la mateixa manera, es consideren expressions no essencials, sense cap valor informatiu frases fetes usuals en el llenguatge administratiu tradicional, és a dir l'espanyol, «cosa que us comuniquem per al vostre coneixement i als efectes escaients», «com a secretari, signe aquest document (i més avall, «signat, el secretari)», o més encara, amb clares connotacions de submissió cap al receptor del document («favor que espera merèixer del vostre recte procedir», tan habitual en les instàncies).

Un altre aspecte que es veu recolzat per aquests principis legals és el que recomana la no discriminació per raó de sexe, comú al llenguatge natural i que el llenguatge administratiu modern ha d'eradicar. Els exemples són nombrosos, les solucions de vegades conflictives, ja que obliguen a la duplicació sistemàtica o a usar formes qualificades de «poc naturals». La més acceptada és recórrer al mot genèric sempre que siga possible (*professorat, alumnat, direcció, secretaria*, millor que *professors, alumnes, director, secretària* sempre que es parle de col·lectius).

4.3 *L'obertura a les relaciones internacionals i l'integració en organismes internacionals* obliga a adoptar els criteris de normalització generalitzats, per raons d'economia i funcionalitat.

L'Internacional Standardization Organization (ISO) és un organisme vinculat a l'ONU que actua com a central i té delegacions territorials. A Espanya s'anomena AENOR i, normalment tradueix les normes ISO. Aquestes normes que a Espanya porten el nom d'UNE (Una Norma Espanyola) s'ocupen de tota classe de temes, i també de aspectes de l'estàndard lingüístic: l'expressió i abreviatures de símbols monetaris (UNE 1080), de les magnituds (UNE 5009), de formats de papers (UNE 1015), etc.

4.4 *L'actitud dels governs*, darrerament l'espanyol com ja ho havien fet abans els governs autonòmics, *de revestir l'administració pública d'un aspecte tecnocràtic* on l'eficàcia i l'eficiència són els objectius prioritaris. Començarem fent referència al discurs inaugural del I Congrés d'Administració Valenciana, per l'aleshores ministre per a les Administracions Públiques, Joaquín Almunia (1992: 11).

Desde hace ya varios años los principales países de la OCDE han adquirido conciencia de que el desarrollo de las sociedades está íntimamente ligado a una respuesta armónica por parte de la administración pública, [...] el objetivo fundamental es disponer de una Administración (administraciones en el caso español) moderna y eficaz, basada en la calidad del servicio al ciudadano y en la capacidad para resolver los problemas [...]

El responsable de les administracions a Espanya insisteix en la idea que l'administració és al servei del contribuent, qui la suporta amb els seus impostos. Açò fa que la gestió pública, amb criteris gerencials, tinga com a objectiu la rendabilitat i transparència, a més del respecte al client i espònsor que és l'administrat. El discurs a què ens referíem continua (1992: 12):

Defendemos el papel activo del Estado en la prestación de servicios, pero con la conciencia de que las ideas de competencia y eficacia, que la opinión pública atribuye en exclusiva al sector privado, son imprescindibles para sustentar esta orientación.

Conseqüentment, aquesta deferència a l'estil de l'empresa privada cap al client obliga, no només a la correcció i l'adequació de les formes, sinó al respecte a les característiques que fan del llenguatge administratiu un instrument de caire utilitari (claredat, simplicitat, precisió, especificitat, ordre intern, estructura visual...).

I a l'article 2n. de l'Ordre 7-7-86 es diu referint-se a l'ordre intern:

1. En la elaboración de material de documentos [...] se deberá disponer el texto en forma clara y concisa, acudiendo a párrafos breves y separados, y evitando la aparición de apartados cuya extensión o complejidad dificulte innecesariamente la interpretación de su contenido.

Açò també implica la necessitat d'avaluació contínua, la revisió de la validesa dels documents, si són o no intel·ligibles (preferir formes verbals actives a les passives, paraules curtes més que no llargues, sinònims més usuals davant dels més estranys, rebuig a la subordinació encadenada,...) i, per tant, si no necessiten més dedicació que l'estrictament necessària, en explicacions o possibles reclamacions. En definitiva vigilar contínuament sí encara són rendibles.

4.5 *L'existència d'organismes de defensa i protecció de l'usuari*, síndic de greuges, tribunal constitucional, ... contribueixen a augmentar la pressió cap a l'administració per tal que aplique de fet els criteris de modernitat que hem indicat per al llenguatge administratiu. Les implicacions lingüístiques solen provenir de la falta de claredat, ambigüitat, l'estil descortès o autoritari ... dels missatges emesos.

El ministre Almunia (1992: 11-12) pocs dies abans de la seua destitució afirmava que:

[...] es preciso señalar que el destinatario de la modernización no ha de ser otro que el ciudadano. Hasta ahora era común la terminología de *administrado*, para referirnos al sujeto de nuestras políticas. Pero, también en este caso, respaldados por las mejores experiencias ajenas, preferimos llamarles

clientes, por cuanto ese ciudadano que es el destinatario de las actividades de la Administración, posee unos derechos que le facultan para exigir.

La referència al client és clara: si paga els impostos, té dret a un bon servei, que en llenguatge administratiu és una redacció entenedora, fàcil de llegir, no ofensiva,...

4.6 *La generalització de sistemes de processament informàtic* ha motivat també l'establiment de diversos trets definitoris del llenguatge administratiu modern, com són la unificació de models, de terminologia, etc.; el disseny rigorós de documents; la tendència a l'esquemàtica màxima per facilitar el buidatge de dades, etc. en detriment de l'expressió lingüística, però en benefici de la concisió i la claredat del contingut.

4.7 *El procés d'estandarització de la llengua*. No cal esmentar que les varietats funcionals es basen en l'establiment de l'estàndard, que possibilita una màxima eficàcia comunicativa.

El professor Xavier Lamuela (1986: 62) planteja la qüestió de la següent manera:

L'activitat dins dels grups secundaris requereix un instrument comunicatiu capaç de ser reconegut i acceptat d'una manera immediata i que no recolzi en altres sobreentesos que els compartits per tots els components del conjunt social. A aquesta necessitat és que respon l'afermament del caràcter general, del caràcter de formes amb un màxim abast comunicatiu, de certes formes lingüístiques, que passen a ser considerades estàndards. Cal considerar, doncs, el procés d'estandarització d'una llengua com un dels processos inherents al fenomen de la modernització.

Ara veiem que no és de cap manera gratuït l'ús del terme modernització referit a l'operació de revisar les característiques del llenguatge jurídic-administratiu i adaptar-les al principi de màxima eficàcia comunicativa

I afig (1986: 63):

[...] l'estandarització de llengües en general i la modernització del llenguatge jurídic-administratiu en particular, no respon a la suspensió de la vinculació de l'ús de la llengua a l'exercici del poder: significa simplement un canvi d'estratègia.

Aquestes afirmacions podem relacionar-les a les referències del Sr. Almunia (1991) sobre el paper que juga l'administrat i la necessitat urgent de comunicació efectiva. La necessitat de fer creure mitjançant criteris de modernitat que un llenguatge sectorial com és l'administratiu, instrument de poder, ha de resultar perfectament intel·ligible a tota la població.

Una volta establertes les causes per les quals es planteja la necessitat de modernitzar el llenguatge administratiu —gairebé totes de caire polític— convindria replantejar-se quines són les causes per què la modernització no acaba d'assolir-se.

5. CONCLUSIONS

Hem advertit que l'estudi d'activitats només abastaria la dècada 80-90, llevant el llibre del professor Badia que és del 79, que hem considerat el veritable embrió de la modernització encara que no ho explicite, i el *DAU* del 1991, pel que representa d'actualització precisament del concepte de modernització.

Totes aquestes iniciatives són producte institucional, finançats amb diners públics, fruit d'una política de normalització lingüística.³ És per això que hem volgut lligar els conceptes de normalització i de modernització, puix es dona la circumstància que només s'han preocupat de la modernització del llenguatge administratiu les comunitats autònomes de l'Estat espanyol amb més d'una llengua oficial.

No ha estat fins al 1990, que s'ha fet l'esforç de modernitzar el llenguatge administratiu espanyol, això és, el govern central, mitjançant l'edició del *Manual de estilo del lenguaje administrativo* amb una distribució massiva i recensions als mitjans de comunicació, ha posat en marxa l'estratègia de la modernització del llenguatge administratiu 10 anys més tard que Catalunya o el País Basc, que havien començat aquest procés, replegant tendències europees i nord-americanes que ja eren dels anys 70. Brenda Danet, al seu article «Legal Discourse»⁴ (Danet, 1985: 273) remarca aquesta dada:

In the 1970s legal discourse became a topic of interest to social scientists, linguists, and sociolinguists working in the United States, Britain, Sweden, West Germany, and Israel.

Per altra banda, l'acceptació de criteris, solucions, etc. com hem vist ha estat gairebé total per part de les institucions de les diferents

³ «Las sociedades económica y tecnológicamente subsidiarias de otras, o políticamente dependientes, deben habilitar medidas que protejan su identidad cultural y garanticen el libre ejercicio de sus derechos lingüísticos. [...] Los poderes públicos tienen la función de impulsar y dirigir este proceso [...]» (Cabré, 1992: 94).

⁴ Volem fer constar que per discurs legal, en l'article de Brenda Danet, entenem els textos jurídic-administratius i no només les disposicions legals, ja que en la descripció els trets definitoris parla aquesta autora de destinataris, de comunicacions d'empreses privades... que ens permet d'incloure-la en el nostre estudi.

comunitats autònomes catalanoparlants, tal com ho evidencien les publicacions i les activitats de formació i reciclatge que hem esmentat. Només hi ha hagut algunes diferències a l'hora d'establir solucions lèxiques comunes entre els diferents territoris. Posarem només un exemple: els impresos dels registres civils, depenents del Ministeri de Justícia, únics per a tot el territori catalanoparlant, on apareix el doblet *cognoms/linatges*, atenent l'estàndard mallorquí. Un altre exemple més de consens gramatical és l'intent d'usar la tercera persona del present d'indicatiu (ex.: *demana*), invariable, en lloc de la primera distinta a cada dialecte (ex.: *demane, demano, deman*) sobretot en els documents de versió única per a tot el territori.

Per acabar voldríem tornar a sumar-nos sentidament a l'homenatge al professor Badia i així mateix destacar l'important paper jugat per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya en la unificació de l'estàndard d'aquest registre especialitzat que és el llenguatge administratiu i a la seua investigació més rigorosa i efectiva difusió durant la dècada dels anys 1980-1990.

CARME PINYANA I GARÍ

UNIVERSITAT JAUME I, CASTELLÓ DE LA PLANA

BIBLIOGRAFIA

- ALMÚNIA, Joaquín (1992): «La modernización de las Administraciones Públicas» dins *Dels Furs a l'Estatut. Actes del I Congrés d'Administració Valenciana. De la història a la modernitat*, València, IVAP.
- ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC (1990): *La carta*, Andorra, Govern d'Andorra.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M i Carles DUARTE I MONTSERRAT (1979): *Formulari administratiu. Aplicat especialment a la universitat*, Barcelona, Curial.
- CABRÉ I CASTELLVÍ, M. Teresa (1992): «Servicios lingüísticos y normalización», *Sendebar*, 3, 87-105.
- CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA (1984): *Manual de llenguatge administratiu valencià*, 2 vol., València, Generalitat Valenciana.
- (1990): *Illa. Informatització del llenguatge administratiu*, Castelló de la Plana, Generalitat Valenciana.
- DANET, Brenda (1985): «Legal Discourse» dins *Handbook of Discourse Analysis*, I, London, Academic Press.

- DEPARTAMENT DE PRESIDÈNCIA. COMISSIÓ INTERDEPARTAMENTAL DE PROMOCIÓ DE LA DONA: *Indicacions per a evitar la discriminació per raó de sexe en el llenguatge administratiu*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- DIRECCIÓ G. DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1982 i ss): *Llengua i Administració*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- DIRECCIÓ TÈCNICA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1992): «Criteris en documentació administrativa», *Manual de llenguatge administratiu*, Castelló de la Plana, Publicacions de la Universitat Jaume I.
- DUARTE I MONTSERRAT, Carles (1980): *Curs de llenguatge administratiu*, Barcelona, Teide.
- i Pilar DE BROTO I RIBAS (1986): *Curs de llenguatge administratiu*, Barcelona, Teide.
- ESCOLA D'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA (1983 i ss.): *Revista de Llengua i Dret*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- LAMUELA, Xavier (1986): «Enquadrament sociolingüístic del llenguatge jurídic-administratiu» dins *Tradició i modernitat en l'establiment del llenguatge administratiu*, Barcelona, EAPC.
- Llenguatge administratiu*, «Apunts de català pràctic», núm. 8, Barcelona, *Avui*, 1982.
- MINISTERIO DE ASUNTOS SOCIALES. INSTITUTO DE LA MUJER (1990): *Uso no sexista del lenguaje administrativo*, Madrid, MAS.
- MINISTERIO PARA LAS ADMINISTRACIONES PÚBLICAS (1990): *Manual de estilo del lenguaje administrativo*, Madrid, MAP.
- SERVEI DE LLENGUA CATALANA (1991): *DAU. Documents administratius universitaris*, Barcelona, Universitat de Barcelona.